

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta

katedra pedagogiky

**DĚTI SE SPECIFICKÝMI PORUCHAMI UČENÍ A
JEJICH INTEGRACE**

(Pupils with the learning disability and their integration)

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Marie Linková, Ph.D.

Autor bakalářské práce: Lenka Řeháková

Studijní obor: Biologie, geologie a environmentalistika se zaměřením na
vzdělávání a výchova ke zdraví se zaměřením na vzdělávání

Forma studia: prezenční

Bakalářská práce dokončena: duben 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

Chrastava, 24. dubna 2013

Podpis:

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala své vedoucí bakalářské práce PhDr. Marii Linkové, Ph.D. za odborné vedení, cenné připomínky a rady při jejím zpracování. Dále děkuji celé své rodině, příteli a známým za podporu a pomoc při studiu na pedagogické fakultě.

Lenka Řeháková

Anotace

Práce se zabývá problematikou, která je podle mého názoru stále aktuální. Děti se specifickými poruchami učení neustále přibývá a v závislosti na jejich problému také práce s nimi. Důležité pro dítě je, aby byla porucha správně diagnostikována. Práce obsahuje část teoretickou a praktickou. Teoretická část specifikuje SPU. Praktická část se zaměřuje, prostřednictvím kazuistiky, rozhovoru s učiteli a žáky, rozboru prací a pozorování, na žáky se specifickými poruchami učení a na práci s nimi.

Annotation

In this thesis I would like to deal with the issue, which is in my opinion, still current. The number of children with learning disabilities has been growing constantly and working with them has been getting more and more demanding. The correct diagnosis of learning disabilities is very important for a child and involves the participation of the pedagogical-psychological counselling institution. The correct educational approach in an ordinary class at primary school is also important to these students. It's the teacher who finally makes the individual educational year plan and suggests different ways of re-education.

Klíčová slova

specifické poruchy učení

integrace

reedukace

dítě/žák se speciálními vzdělávacími potřebami

individuální vzdělávací plán

Key words

specific learning disabilities

integration

reeducation

child/pupil with the special educational needs

individual education plan

Obsah

I. Úvod	8
II. Teoretická část.....	9
1. SPU – specifické poruchy učení	9
1. 1 Obecně.....	9
1. 2 Historie	11
1. 3 Dyslexie.....	12
1. 4 Dysgrafie	13
1. 5 Dysortografie	14
1. 6 Dyskalkulie	15
1. 7 Dyspraxie	16
1. 8 Dyspinxie.....	16
1. 9 Dysmúzie.....	17
2. Vývoj dítěte.....	17
2. 1 Psychomotorický vývoj	18
3. Příčiny SPU	21
3. 1 LMD – Lehké mozkové dysfunkce	21
3. 2 ADD – Attention Deficit Disorders	23
3. 3 ADHD – Attention Deficit Hyperactivity Disorders	23
3. 4 ODD – Oppositional Defiant Disorders	24
4. Diagnostika SPU.....	25
4. 1 Diagnostika v předškolním věku	26
4. 2 Diagnostika v běžné třídě ZŠ.....	27
4. 3 Diagnostika na specializovaném pracovišti.....	27
4. 3. 1 Žádost o vyšetření v PPP	29
4. 3. 2 Vyšetření v PPP	29
4. 3. 3 Závěr vyšetření v PPP	30
5. Prevence SPU	30
5. 1 Primární prevence	32
5. 2 Sekundární prevence	32

5. 3 Terciární prevence.....	32
6. Organizace péče o děti s SPU.....	33
6. 1 Integrace dětí s SPU	33
6. 1. 1 Individuální vzdělávací plán (dále IVP)	33
6. 2 Specializované třídy	34
7. Práce s dětmi s SPU ve vyučovacích hodinách	35
7. 1 Metody hodnocení a tolerance dětí s SPU.....	36
8. Individuální reedukace ve škole	38
8. 1 Reedukace dyslexie	38
8. 2 Reedukace dysgrafie	40
8. 3 Reedukace dysortografie.....	42
III. Praktická část	44
Kazuistika první	44
Kazuistika druhá	49
Kazuistika třetí.....	52
IV. Závěr.....	56
V. Zdroje	58
Literatura	58
Elektronické zdroje	59
VI. Seznam příloh	61

I. Úvod

Myslím si, že většina lidí se s pojmem specifické poruchy učení (dále jen SPU) určitě alespoň jednou setkala. S SPU se setkáváme nejen u dětí, ale i u dospělých. Tito jedinci nemají schopnost osvojit si některou ze základních činností učení jako je čtení - dyslexie, psaní - dysgrafie, počítání - dyskalkulie nebo porucha pravopisu - dysortografie a další.

Cílem bakalářské práce je seznámení s problematikou SPU u žáků na 1. a 2. stupni základní školy. V teoretické části budu vycházet z historie SPU a popíšu jednotlivé poruchy. Pokusím se nastínit, jak probíhá diagnostika učitele, když se u žáka objeví SPU. Vysvětlím podání žádosti o vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně (dále jen PPP). Přidám seznam s PPP. Popíšu, jak probíhá práce s dítětem, které má SPU, a vysvětlím potřebnost individuálního vzdělávacího plánu.

Dále se ve své práci zajímám o děti s SPU v normálních vyučovacích hodinách, o individuální reedukaci tzv. ambulantní nápravu a možnosti využití speciálních pomůcek.

V praktické části se zaměřím na integraci žáka do běžné třídy ZŠ. Tuto část jsem se rozhodla zpracovat v podobě kazuistiky a zaměřím se na dva žáky ZŠ.

Nestačí jen přihlížet a hodnotit takovéto dítě jako každé jiné, ale jednat, snažit se diagnostikovat SPU, zjistit příčinu a pomoci. Důležitý je u těchto dětí přístup, učitel by měl být trpělivý, správně děti motivovat a hlavně chválit. I malá pochvala je podpoří a oni budou chtít dále spolupracovat.

II. Teoretická část

1. SPU – specifické poruchy učení

S pojmem specifické poruchy učení se v dnešní době setkáváme stále častěji. Jedná se především o problém současného základního a středního školství, jelikož vyšší procentuální výskyt je u dětí školního věku, a to nejen na prvním stupni základní školy, ale i na druhém stupni a středních školách. Nižší procentuální výskyt můžeme spatřit mezi dospělými.

1. 1 Obecně

Poruchy učení je termín označující heterogenní skupinu obtíží, které se projevují při osvojování a užívání řeči, čtení, psaní, naslouchání a matematiky. Tyto obtíže mají individuální charakter a vznikají na podkladě dysfunkcí centrální nervové soustavy.¹

SPU neboli jinak řečeno specifické poruchy učení – jsou v běžné řeči označovány pouze jako poruchy učení. Jsou to poruchy, které způsobují problémy v rámci vzdělávání a při zvládnání učební látky.

Specifické poruchy učení začínají nejčastěji předponou dys-. Patří sem dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dysmúzie, dyspinxie a dyspraxie. Projevují se nedostatečně rozvinutou schopností osvojit si základní činnosti jako je čtení – dyslexie, počítání – dyskalkulie, psaní – dysgrafie, porucha pravopisu – dysortografie, nedostatečně rozvinutá motorická schopnost – dyspraxie, nízká úroveň kresby – dyspinxie a neschopnost vnímání hudby – dysmúzie. *V uvedených pojmech znamená předpona dys- nedostatečný, nesprávný vývoj*

¹ ZELINKOVÁ, O. Poruchy učení – dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie, ADHD. Praha : Portál, 2003, ISBN 80-7178-800-7, str. 10

dovednosti a druhá část názvu je přejata z řeckého označení té dovednosti, která je postižena.²

10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí z roku 1992 zařazuje problematiku specifických poruch učení do skupiny Poruchy psychického vývoje a to do kategorie F80. – F89., kde jsou všechny poruchy označeny jako specifické vývojové poruchy školních dovedností.

- F80. – F89. Poruchy psychického vývoje
 - F80. Specifické vývojové poruchy řeči a jazyka
 - F80.0 Specifická porucha artikulace řeči
 - F80.1 Expresivní porucha řeči
 - F80.2 Receptivní porucha řeči
 - F80.3 Získaná afázie s epilepsií
 - F80.8 Jiné vývojové poruchy řeči a jazyka
 - F80.9 Vývojová porucha řeči a jazyka nespecifikovaná
 - F81. Specifické vývojové poruchy školních dovedností
 - F81.0 Specifická poruchy čtení
 - F81.1 Specifická porucha psaní a výslovnosti
 - F81.2 Specifická porucha počítání
 - F81.3 Smíšená porucha školních dovedností
 - F81.8 Jiné vývojové poruchy školních dovedností
 - F81.9 Vývojové poruchy školních dovedností nespecifikované
 - F82. Specifická vývojová porucha motorické funkce

² ZELINKOVÁ, O. Poruchy učení – dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie, ADHD. Praha : Portál, 2003, ISBN 80-7178-800-7, str. 9

1. 2 Historie

Lékaři se začali zabývat příčinami vzniku - tedy etiologií specifických poruch učení již od prvního nálezu a to na přelomu 19. a 20. století. Nejprve se lékaři domnívali, že obtíže při učení například při čtení způsobovala porucha vidění, nedostatečně vyvinutý zrak nebo snížená inteligence.

K hlubšímu poznání došlo v 50. letech minulého století, kdy se specifické poruchy učení staly aktuálním problémem skoro ve všech zemích. Vyšší výskyt specifických poruch učení zapříčinily především stoupající nároky na dětskou populaci v oblasti vzdělávání. Lidé se touto problematikou dále zabývali a zjišťovali nové poznatky o tom, čím jsou tyto poruchy způsobeny a jak je reedukovat neboli napravovat. *Jedná se o speciálně pedagogické metody, kterými se zlepšuje, popř. zdokonaluje výkonnost v oblasti postižené funkce.*³ V průběhu let došli lékaři k závěru, že obtíže vznikají určitými nedostatky centrální nervové soustavy. (viz Příčiny vzniku SPU)

SPU mají dlouholetou historii a projevíly se v každém století. Dokonce i slavné osobnosti jako například – Walt Disney a Winston Churchill pravděpodobně měli potíže typu specifických poruch učení.

Mezi jmény dalších slavných dyslektiků bychom mohli najít například

- Leonardo Da Vinci – umělec a vědec
- August Robin – sochař
- Thomas Edison – vynálezce
- Albert Einstein – otec moderní fyziky

³ PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. Pedagogický slovník. Praha : Portál, 1998, ISBN 80-7178-252-1, str. 207

1. 3 Dyslexie

Patří mezi nejčastěji se vyskytující specifické poruchy učení. Projevuje se neschopností naučit se běžně číst, zvládnout správnou techniku čtení a porozumět textu při běžném intelektu.

Vyskytuje se i s dalšími specifickými poruchami učení, a to především s obtížemi jako jsou porucha psaní – dysgrafie a porucha psaní pravopisu – dysortografie.

Problémy se čtením a pochopením zadání se projevují ve většině výukových předmětů. Nejen děti, ale i dospělí nedokážou číst dlouhé texty a pochopit jejich smysl, v některých případech ani dekodovat neboli rozpoznat správné číslo nebo písmeno. Mají tak nejčastěji problémy v některých přijímacích testech, kde se vyžaduje práce s textem. Dostávají proto delší čas na vypracování. (viz Metody hodnocení)

Projevy dyslexie

- Pomalé čtení
- Zaměňování písmen (b/d/p) - vymyšlení slov
- Přidávání písmen
- Vynechávání písmen
- Přeskakování v textu
- Nepochopení textu - nedokáže ho interpretovat
- Čtení v opačném směru
- Čte si jednou pro sebe a poté nahlas – tzv. dvojí čtení
- Problémy se zrcadlově podobnými písmeny (např. b/d, m/n apod.)

Způsob práce s těmito dětmi

Děti, které ztrácejí sílu k dalšímu učení, je nutné správně a zajímavě motivovat k další činnosti. Vrátit jim chuť k tomu, aby začaly zase spolupracovat. To se nejčastěji daří pomocí různých her. Když pak mají radost z toho, že jim něco jde, hned to vede k lepším výsledkům. Aby k takovým výsledkům došlo, musíme být trpěliví, udělat si více volného času pro dítě a především spolupracovat s dítětem i rodinou.

Náprava poruch učení nemusí být jenom formou her, ale i jinými způsoby, jako jsou například:

- Rytmická cvičení (vytleskávání slabik, znaků...)
- Různá cvičení na koncentraci pozornosti (pexeso, smyslové hry...)
- Orientace v prostoru, hledání rozdílů
- Obtahování písmen, barevné odlišení
- Slabičné čtení, používání čtecích okének

1. 4 Dysgrafie

Dysgrafie je označovaná jako porucha psaní a vyskytuje se čím dál častěji. Nejen dítě, ale i dospělí se velmi obtížně učí psát, i když stejně jako u dyslexie nemá žádnou smyslovou ani inteligenční vadu.

Projevy dysgrafie

- Špatný úchop tužky
- Různý sklon písmen
- Pomalé psaní
- Vynechávání nebo přidávání interpunkčních znamének, písmen
- Špatné dělení slov na konci řádku
- Kostřbaté roztřesené písmo

- Problémy se zrcadlově podobnými písmeny (např. b/d, m/n apod.)

Způsob práce s těmito dětmi

Pro začátek by se pro tyto děti měly pořídit speciální psací potřeby, jedná se o tzv. trojhranný program, kde jsou tužky nebo i pastelky ve tvaru trojúhelníku. Také již existují sešity se zvláštním linkováním.

Snažíme se s dětmi provádět uvolňovací cviky před každým psáním, aby pero v ruce nedržely moc křečovitě. Začínáme cviky na hrubou motoriku, které počínají cvičením celého těla, ramenním kloubem a pokračujeme až po jemnou motoriku (od zápěstí, přes ruce až k prstům). Pomáhá hra na klavír, mačkání papíru, hra s prsty atd.

1. 5 Dysortografie

Dysortografie je porucha učení pravopisu. Může být často kombinovaná s dyslexií a dysgrafií.

Projevuje se ztíženou schopností osvojit si algoritmy pravopisných jevů, dítě není schopné psát podle pravopisných pravidel, i když je zná nazpaměť. Někteří mohou mít problém s učením cizího jazyka.

Projevy dysortografie

- Neschopnost využívat algoritmy pravopisných jevů
- Pravopisné chyby
- Zaměňování krátkých a dlouhých souhlásek
- Zaměňování slov
- Vynechávání, zaměňování písmen nebo slabik
- Nerozlišování hlásek zvukově blízkých – d/t, š/č, s/z, h/ch, b/p ...

Vhodné způsoby práce:

- Sluchová cvičení

- Zraková cvičení
- Pracovat s dysortografickými tabulkami, kde se vyskytují algoritmy pravopisných jevů

1. 6 Dyskalkulie

Je to porucha ovlivňující matematické schopnosti, která se týká osvojení základních početních operací, jako je sčítání, odčítání, násobení a dělení. Je velice těžké vůbec tuto poruchu určit. Jedinec často nechápe pojem číslo a neumí správně pracovat s matematickými symboly.

Dítě potřebuje dlouho přemýšlet o matematickém příkladu a někdy si ani nedokáže vytvořit názornou představu. Má obdobu s dyslexií, kde dítě nechápe text, v dyskalkulii dítě nechápe symboliku čísel. Dyskalkulie se rozděluje na několik typů.

Typy dyskalkulie

- Praktognostická vývojová dyskalkulie
 - je narušena manipulace s předměty = dítě nepochopí pojem čísla, nerozpozná pořádně tvary
- Verbální dyskalkulie
 - dítě slovně nedokáže označit kolik je věcí, neumí odpočítávat (10, 9, 8...) a nechápe, když mu někdo řekne např. o 5 méně nebo více
- Lexická dyskalkulie
 - neplnohodnotná, snížená schopnost číst matematické symboly (+, -, /, *)
- Grafická dyskalkulie
 - je to narušená schopnost psát číslice, operační tvary, kreslit geometrické tvary

- Operacionální dyskalkulie
 - to je neschopnost provádět početní operace (sčítání, odčítání, násobení, dělení)
- Ideognostická dyskalkulie
 - dítě nechápe princip číselné řady, má problémy se sčítáním, odčítáním, násobením, dělením (např. dítě nechápe, že $4 = 2 \times 2$)

1. 7 Dyspraxie

Dyspraxie je porucha motoriky neboli špatná obratnost těla. Tyto děti jsou často brány za nešikovné. Nedokážou řídit své pohyby a vyskytuje se u nich snížená schopnost vykonávat běžná tělesná cvičení (například při tělesné výchově) a manipulovat s různými předměty (např. mají problém se naučit jíst příbory).

V tělocviku mají velké problémy – například: nejsou tolik obratné, neudrží se na jedné noze, nedokážou udržet rovnováhu, někteří neumějí ani házet míčem. Také je u těchto dětí zvýšeno riziko úrazů a četných zlomenin. Většinou jsou často vystaveny posměchům ze stran ostatních spolužáků.

Pokud jde o dospělého člověka, ten má často problémy zvládnout těžší činnosti, jako jsou například lyžování nebo řízení auta.

Chce to pravidelná cvičení, různé pracovní činnosti (doma nebo venku) a tělesná cvičení, aby se procvičovala obratnost a koordinace těla.

1. 8 Dyspinxie

Dyspinxie je porucha, která se projevuje nízkou úrovní kresby. Objevují se i jiné poruchy jako například – dyslexie, dysgrafie a jiné. Jedná se o dosud nedostatečně prozkoumanou poruchu učení.

Porucha postihuje 2 složky

1. Vizualní složku

- Neschopnost napodobit předlohu

2. Motorickou složku

- Obratnost rukou

Dětská kresba má nízkou až primitivní úroveň. Jedinci nedokážou namalovat ani různé tvary (čtverec, kruh, obdélník, trojúhelník) a „čmárají“. Problémem může být i kresba postavy nebo sluníčka.

Velice důležitá je náprava a ta spočívá především ve cvičení hrubé i jemné motoriky, pohyby rukama a prsty. Vhodná jsou podobná cvičení, která používáme při reedukaci dysgrafie. (viz Dysgrafie)

1. 9 Dysmúzie

Jedná se o poruchu schopnosti vnímat hudbu, rozlišovat tóny, naučit se zpívat a reprodukovat rytmus. Dymúzie je zařazena mezi vzácné poruchy a nemá závažné dopady na výuku.

Dysmúzii rozlišujeme na

- Expresivní
- Totální

2. Vývoj dítěte

Dětský věk rozdělujeme do 5 období, mezi které patří

- Novorozenecké období → 0 – 28 dnů
- Kojenecké období → 28. den – konec 1. roku
- Batolecí období → 2. – 3. rok
- Předškolní věk → 4. – 6. rok

- Školní věk → od začátku 7. roku do konce 14. roku, dělí se na mladší školní věk – končí objevením prvních sekundárních znaků a následuje starší školní věk

Celý vývoj a správný růst jedince ovlivňují různé faktory, mezi které patří

- Zevní faktory - prostředí, výživa, životospráva, tělesná aktivita apod.
- Vnitřní faktory - genetické, endokrinní, poruchy růstu kostí, chronická onemocnění (srdce, plíce, ledviny a močové cesty, GIT, játra, CNS...)

V průběhu všech období může být plod – v případě prenatalního období nebo již narozené dítě – postnatální období ohroženo na zdraví a může dojít k jeho poškození, a to především mozku jedince, který řídí veškeré funkce organismu.

Již v prenatalním období může dojít k poškození plodu. Příčinou může být například onemocnění matky v průběhu těhotenství, špatné stravování matky, kouření, konzumace alkoholu, braní drog nebo vliv dědičných znaků.

Při porodu a v raném postnatálním období bývá dítě nejčastěji ohroženo například hypoxií – jedná se o nedostatečný přísun kyslíku při porodu nebo přidušení, pokud je dítě nedonošené, přenášené nebo pokud prodělá trauma při porodu.

Hypoxie je zařazena mezi nejčastějšími komplikacemi při porodu. Nedostatek kyslíku způsobuje odumírání mozkových buněk a tím dochází k poškození centrální nervové soustavy a její dysfunkci.

I v dalších obdobích dochází k poškození mozku dítěte, a to v případech jako jsou například – nemocnost dítěte (zánět mozkových blan), špatné uspokojování základních potřeb dítěte, nefunkční (afunkční) rodina, nebo pokud postižený má psychický, tělesný nebo smyslový handicap.

2. 1 Psychomotorický vývoj

Psychomotorický vývoj, do kterého spadá správný celkový psychický vývoj dítěte a jeho pohyblivost, se zdokonaluje a vyvíjí celý život. Během života se u

dítěte vyskytují reflexy, některé jsou vrozené – nepodmíněné, jedná se například o reflex sací, polykací, dýchací a další. V kojeneckém období se začínají k nepodmíněným reflexům přidávat i reflexy podmíněné – získané, a to na základě rozvoje smyslového vnímání. Tyto reflexy se vyvíjejí díky správné stimulaci z okolního prostředí, ale také dědičností a dalšími vlivy. Tím se vyvíjí i vyšší nervová činnost mozku, díky které můžeme mluvit.

Psychomotorickým vývojem je myšlen vývoj jemné a hrubé motoriky, vývoj řeči, a také smyslový, citový a sociální vývoj.

V případě smyslového vývoje jedním ze smyslů je zrak a dítě již po narození rozezná světlo a tmu, již ve 2. měsíci pozná tvář jeho maminky, ve 3. měsíci je schopno fixovat všechny okolní předměty, ve 4. – 6. měsíci rozpoznává různé barvy, ovšem pojmenovat je dokáže až ve třech letech. Sluch má dítě velice dobře vyvinutý již po narození a na silný zvuk reaguje novorozenec celým pohybem těla nebo pláčem. Dává najevo, že ten silný zvuk slyší. Ve 3. měsíci se otáčí za zvukem. V 8. měsíci se u každého dítěte provádí zkouška sluchu, a to v kojeneckých poradnách. Na základě negativní zkoušky je nutné dítě vyšetřit, jelikož je zde podezření na sluchovou vadu. Mezi další důležité smysly patří hmat a chuť, které jsou uspokojivě vyvinuty již po narození.

Vývoj jemné a hrubé motoriky

Pro novorozence je typická poloha na zádech, jelikož dítě prospí skoro celý den a jeho nejčastější pohyb je pohyb celého těla. Jeho poloha spočívá v tom, že horní končetiny má ohnuté v lokti, dolní končetiny ohnuté v kolenou a ruce zaťaté v pěst, přitom kope nohama a otáčí hlavičkou. Přibližně po týdnu začne dítě už otáčet hlavičku za světlem. Na dvou měsících ho začne zajímat pohled na maminku a sleduje například její ukazovák a po třech měsících se mu začne rozvíjet jemná motorika a miminko si již hraje například s chrastítkem. Během prvního roku života udělá dítě veliké pokroky.

Další pokroky

- je tzv. pasení koníků, kdy dokáže ležet na bříšku se zvednutou hlavičkou a hrudníkem od podložky

- na půl roce se dokáže převalit z břicha na záda a naopak
- mezi 6. – 8. měsícem děťátko se přitahuje samo do sedu a v 7. měsíci sedí již úplně samo
- kolem 8. měsíce leze po zemi a snaží se přemístit z jednoho místa na druhé, je schopné uchopit předmět mezi palec a ukazováček
- na začátku 9. měsíce leze po čtyřech a svépomocí se dítě postaví
- v 10. měsíci se úplně samo postaví a dokáže mezi svými prstíky udržet i drobné předměty
- v 11. měsíci s oporou nebo pomocí udělá jeden samostatný krok
- ve 12. měsíci chodí kolem nábytku a učí se chodit i bez opory
- koncem 1. roku začíná chodit → u některých dětí se říká, že tzv. utekly roku – to znamená, že začaly chodit již před koncem prvního roku života

Kolem 16. – 18. měsíce, již v období batolecím, těžkopádně běží a umí si vylézt na židličku. Na dvou letech už dobře běhá s oporou, chodí po schodech a drží v prstech tužku. Pokud se u dítěte stane, že bere nebo maluje levou rukou, tudíž se u něho projevuje leváctví, dítě by se nemělo nijak přeučovat a ani násilím ho nutit používat pravou ruku. V tomto případě by mohlo dojít k narušení laterality.

Jak je jedinec motoricky zručný, můžeme zjistit úrovní kresby. V 18. měsících již dobře uchopí tužku a dokáže dělat na papíře body. Ve dvou letech je schopné malovat čáry a na třech letech má snahu namalovat kruh. Ve čtyřech letech se dítě pokouší namalovat obrazec, pokud maluje postavu, tak postava se většinou podobá „hlavonožci“, který má hlavu spojenou s horními a dolními končetinami (hlava, ruce a nohy). V pěti letech už je postava lépe propracovaná a má všechny náležitosti, které má mít. Jedná se především o hlavu, krk, tělo, ruce, nohy, prsty, uši a další.

Vývoj řeči

Aby se u dítěte správně vyvinula řeč, je nutné na něj již od narození mluvit. Ve třetím měsíci si začíná dítě broukat, v prvním roce již se naučilo a umí 2 až 5 jednoduchých slov. Mezi taková slova nejčastěji patří slova, jako jsou máma, táta, bába a další. Na 18 měsících zná poměrně hodně slov, a to 20 až 60. Jeho slovní zásoba se nadále zvyšuje a poměrně se urychlí v době, kdy se dítě naučí samostatně mluvit a pohybovat se.

Pokud se dítě nenaučí správně mluvit, vznikají poruchy řeči.

3. Příčiny SPU

Obtíže, jako jsou specifické poruchy učení, jsou spojeny především s dysfunkcí (nesprávnou funkcí) centrální nervové soustavy a výskyt je velice individuální.

Nalezneme různé druhy příčin, mezi které patří například lehké mozkové dysfunkce (LMD), dědičnost (genetické příčiny), smíšené příčiny, neurotická nebo nejasná etiologie, dále dle nejnovějších výzkumů se k uvedeným příčinám přikládají také - nepříznivý vliv rodinného prostředí nebo dokonce podmínky školního prostředí. Pokud jde o nepříznivý vliv rodinného prostředí a podmínky školního prostředí, nejedná se zde o přímou příčinu specifických poruch učení.

Se specifickými poruchami jsou nejčastěji spojovány ADD – porucha pozornosti bez hyperaktivity, ADHD – porucha pozornosti s hyperaktivitou nebo ODD – opoziční chování.

Nejlepší je pro školní zařízení i pro rodinu spolupráce s odborníkem jako je například psycholog nebo speciální pedagog, který může poradit a pomoci, jak s dítětem pracovat.

3. 1 LMD – Lehké mozkové dysfunkce

Lehké mozkové dysfunkce je označení pro poruchy učení a chování a to u dětí s průměrnou až nadprůměrnou inteligencí. Tyto poruchy učení a chování jsou

spojeny s odchylkami funkce centrálního nervového systému.⁴ Patří proto do skupiny poruch chování.

Existují také jiná označení, jako jsou *lehká dětská encefalopatie, lehké mozkové poškození, hyperkinetický syndrom, hyperexcitabilní syndrom, psychoneurologické poškození učení, specifická neschopnost učení, porucha pozornosti nebo psychology používané označení percepčně motorická porucha.*

⁵

Tyto děti často trpí nejen poruchami učení, ale i poruchami chování.

Příčiny

- Genetické vlivy
- Obtíže matky v těhotenství
- Těžké porody
- Bezvědomí nebo vysoké horečky v raném dětství
- Traumata
- Vliv stravy
 - Problémy dělá obsah barviv a umělých ochucovadel, chemicky upravené potraviny, sladké pamlsky, těžko stravitelná jídla (například vejce nebo mléko...)

Příznaky

- Poruchy pozornosti a soustředěnosti (viz. ADD, ADHD)
- Hyperaktivita
- Poruchy motoriky
- Drobné neurologické nálezy

⁴ PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. Pedagogický slovník. Praha : Portál, 1998, ISBN 80-7178-252-1, str. 120

⁵ TŘESOHlavÁ, Z. Lehká mozková dysfunkce v dětském věku. Praha : Avicenum, 1986, str. 12

- Emoční labilita
- Zvýšená impulzivita
- Zvýšená únavnost jak tělesná, tak duševní
- Infantilní chování
- Problémy s usínáním
- Nočním pomočováním
- Noční děsy
- Poruchy ve vývoji řeči
- Poruchy učení

3. 2 ADD – Attention Deficit Disorders

ADD – jedná se o poruchu pozornosti bez hyperaktivity = Attention Deficit Disorders.

Neobjevuje se zde impulzivita a hyperaktivita jedince.

Nejčastější projevy

- Problémy v oblasti pozornosti
- „denní snění“
- Pomalost při provádění kognitivních operací
- Obtíže v navazování sociálních kontaktů
- Projevují se úzkostné rysy

3. 3 ADHD – Attention Deficit Hyperactivity Disorders

ADHD – jedná se o poruchu pozornosti s hyperaktivitou = Attention Deficit Hyperactivity Disorder.

Jinak řečeno hyperkinetické poruchy. Děti či dospělé charakterizuje především porucha pozornosti s hyperaktivitou.

Případů s touto poruchou se pohybuje okolo 3 – 20% ⁶ a bývají postiženi více chlapci než dívky.

Mezi nejčastější projevy patří

- Porucha pozornosti
 - U ničeho nevydrží dlouho – potřebují časté střídání činností, dítě je nedočkavé, mluví si pro sebe
- Objevuje se zde porucha motoriky
- Má snížené výkony ve škole
- Je agresivní – velmi impulzivní, výbušný
- Má problémy při navazování kontaktů s vrstevníky
- Nesnášenlivost
- Neschopnost podřídit se autoritě a uznávat daná pravidla

3. 4 ODD – Oppositional Defiant Disorders

ODD – jedná se o poruchu tzv. opozičního chování = Oppositional Defiant Disorders.

Příznaky této poruchy jsou následující

- Agresivita
- Nadprůměrná nesnášenlivost
- Hádavost
- Velice oslabená sebekontrola

⁶ KUCHARSKÁ, A. Specifické poruchy učení a chování. Praha : Portál, 2000, ISBN 80-7178-389-7, str. 23

4. Diagnostika SPU

Diagnostika je východiskem výchovně-vzdělávacího procesu a především reedukace. Jejím cílem je stanovení úrovně vědomostí a dovedností, poznávacích procesů, sociálních vztahů, osobnostních charakteristik a dalších faktorů, které se podílejí na úspěchu či neúspěchu dítěte.⁷

Jedná se o úplný poznávací proces, který by měl využívat pedagogické diagnózy, a to buď v předškolním zařízení, nebo ve školním zařízení, a následného testování v pedagogicko-psychologické poradně – PPP.

Využívají se

- Nepřímé zdroje
 - Rozhovor s rodiči
 - Rozhovor s učitelem
 - Rozhovor s dítětem
- Přímé zdroje
 - Hodnocení výkonu ve čtení
 - Vyšetření rychlosti čtení
 - Chyby při čtení a jejich analýza
 - Porozumění čtenému textu
 - Chování dítěte při čtení
 - Hodnocení písemných prací
 - Sluchová a zraková percepce
 - Lateralita
 - Prostorová orientace
 - Kinestetické vnímání

⁷ ZELINKOVÁ, O. Poruchy učení – dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie, ADHD. Praha : Portál, 2003, ISBN 80-7178-800-7, str. 50

➤ Vnímání časové posloupnosti

Nezbytnou součástí celého diagnostického procesu je především vzájemná spolupráce školy, rodičů a specializovaných pracovišť.

4. 1 Diagnostika v předškolním věku

Jedná se o tzv. časnou diagnostiku, která se provádí právě v období předškolního věku, tedy kolem 4. – 6. roku života. Aby došlo ke správnému zachycení „rizikových“ dětí, tak dochází ke zkoumání tří rovin – biologické, kognitivní, behaviorální (chování dítěte). Za „rizikové“ dítě je považováno takové dítě, u kterého se projevují příznaky některé konkrétní SPU.

V této diagnostice, která se realizuje především v předškolním věku, nejde o určení samotné poruchy – například dysgrafie nebo dyslexie, ale správně diagnostikovat projevy, které by se v pozdějším období mohly projevit jako specifické poruchy. Projevy nemusí ve školním věku dítěte přejít v poruchy učení, a proto dítě smíme v tomto případě označit pouze jako „dítě rizikové“ z hlediska dysgrafie nebo dyslexie.

Při objevení obtíží, které by mohly být spojené s SPU a lze je u předškolních dětí zaznamenat, by měla nastat okamžitá speciální péče, díky které lze tyto nedostatky eliminovat, v lepším případě úplně odstranit.

Mezi charakteristické projevy SPU patří

- Opožděný vývoj řeči
- Pohybová neobratnost – hrubá a jemná motorika
- Opožděný vývoj v oblasti laterality

4. 2 Diagnostika v běžné třídě ZŠ

Jedná se o diagnostiku ve školním věku dítěte, která navazuje na diagnostiku předškolního věku dítěte a začíná zahájením povinné školní docházky a to ve věku 6 – 7 let.

Významnou roli zde sehrává učitel, který by měl při své diagnostické činnosti vnímat odchylky, zvláštnosti a nedostatky svých žáků v průběhu celého vyučovacího procesu, a to především při osvojování činností jako je čtení, psaní, počítání a další. Pedagogický pracovník by měl být prvním odborníkem při zjištění oslabení zrakového, sluchového, prostorového vnímání či narušené pozornosti, které by mohly vést k SPU.

Pokud učitel zaznamená u dítěte změnu v souvislosti se specifickými poruchami učení, tak by měl potíže dítěte zohlednit a zvolit správné metody a postupy, které přispějí ke správnému osvojení učiva. Poté rodičům doporučit návštěvu pedagogicko-psychologické poradny.

Mezi diagnostické metody učitele patří pozorování, rozbor školních prací, rozhovor, testování a rodinná anamnéza.

Schopnost pedagoga rozpoznat specifickou poruchu učení vede ke včasnému provedení diagnostiky na specializovaném pracovišti a zahájení reedukační péče.

4. 3 Diagnostika na specializovaném pracovišti

Diagnostika dítěte s SPU se provádí v pedagogicko-psychologické poradně a podílí se na ni

- Samotné dítě a jeho rodiče
- Učitel dítěte, výchovný poradce, popřípadě speciální pedagog nebo školní psycholog
- Dětský pediatr nebo dětský psycholog

Součástí diagnostického procesu je psychologické vyšetření, vyšetření čtení, psaní, zjišťování úrovně matematických schopností, zjišťování úrovně sluchového vnímání, zjišťování úrovně zrakového vnímání, zjišťování úrovně pravolevé a prostorové orientace, vyšetření řeči, dále celková anamnéza, která je zaměřená na dítě, sourozence (pokud jsou) a rodiče a dále se sleduje chování dítěte při vyšetření.

Psychologické vyšetření je prováděno formou psychologických testů, na jejichž základě je zjišťována úroveň inteligence, která je jedním z kritérií pro správné stanovení diagnózy specifických poruch učení.

Vyšetření čtení – sledujeme základní znaky čtení, kterými jsou rychlost, správnost a způsob čtení, porozumění čtenému textu a chování dítěte při čtení.

Vyšetření psaní – při písemném projevu dítěte se zaměřujeme na úroveň rozvoje grafomotoriky, způsob sezení u psaní, držení psacího náčiní, způsob psaní (plynulost, velikost písma, sklon písma), rychlost psaní a chování u psaní. Mezi používané metody patří opis, přepis, diktát, volné téma (sloh).

Zjišťování úrovně matematických schopností – zaměřujeme se na předčíselné představy a číselné představy (struktura čísla) dítěte, schopnost napsat a přečíst číslo, zapamatovat si čísla, jak zvládá matematické operace, slovní úlohy, geometrii a jak se orientuje v čase.

Zjišťování úrovně sluchového vnímání – hodnotí se schopnost poznat první a poslední hlásku ve slově, rozklad slova na hlásky (například les, rozklad l-e-s) a schopnost z jednotlivých hlásek složit slovo, najít rozdíl mezi slovy.

Zjišťování úrovně zrakového vnímání – schopnost určit, zda jsou obrazce, které jsou buď v horizontální nebo vertikální poloze, stejné nebo rozdílné – to vede ke zjištění příčin záměn písmen a číslic.

Zjišťování úrovně pravolevé a prostorové orientace – zjišťuje se, zda dítě ví, kde je vlevo a kde vpravo; využívají se obrázky nebo jiné předměty, na kterých se dítě má zorientovat (například má ukázat horní pravý roh), zkouší si orientaci samo na sobě nebo na druhých, kteří sedí čelem k němu.

Vyšetření řeči – probíhá rozhovor s dítětem, při kterém se sleduje výslovnost, vyjadřovací schopnosti, slovní zásoba, zadržávání a jiné.

4. 3. 1 Žádost o vyšetření v PPP

Při zjištění nebo náznaku nějaké specifické poruchy se u dítěte navrhne návštěva pedagogicko-psychologické poradny. Návrh o vyšetření v PPP se musí nejprve sdělit rodičům, kteří musí se vším souhlasit. Poté škola sepíše žádost o vyšetření v PPP. PPP dotazník neboli žádost o vyšetření je k dispozici na www stránkách pedagogicko-psychologických poraden.

Rodiče se mohou objednat na vyšetření telefonicky přímo v PPP nebo prostřednictvím svého dětského lékaře. Objednací lhůta je, zejména u žáků ZŠ, několik měsíců. Pokud je dítě mladší 15cti let, musí se dostavit v doprovodu rodičů (zákonného zástupce).

V žádosti vypisujeme důvod vyšetření, dosud realizovaná opatření u jedince, známky na posledním vysvědčení a uvádíme nedostatky v určitých výukových předmětech, které nás vedly k diagnostikování některé z SPU.

4. 3. 2 Vyšetření v PPP

Pedagogicko-psychologická poradna je *zařízení (výchovné poradenství), které pomáhá řešit výukové a výchovné problémy u dětí předškolních zařízení, žáků základních, středních a speciálních škol a školských výchovných zařízení.*⁸

Odborní pracovníci rozhodnou, která vyšetření jsou pro dítě nejdůležitější. Zda vyšetření speciálního pedagoga nebo psychologa či obojí. (viz Diagnostika na specializovaném pracovišti)

⁸ PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. Pedagogický slovník. Praha : Portál, 1998, ISBN 80-7178-252-1, str. 168

4. 3. 3 Závěr vyšetření v PPP

Po vyšetření v PPP je pracovníky sepsána integrační zpráva. Tyto výsledky jsou důvěrné, zaslány poštou rodičům, nikoliv škole. V některých případech se stává, že rodiče neseznámí školu s výsledky vyšetření. Většinou se rodiče nechtějí přiznat, jaké má jejich dítě problémy a stydí se za ně. Ovšem si v tuto chvíli nutně si uvědomit, jak dítěti může rodič ublížit.

Opět se vracím k tomu, jak důležitá je spolupráce rodiny a školy.

Na základě již zmíněné integrační zprávy od pracovníků PPP ředitel školy rozhoduje o integraci žáka v běžné třídě nebo přemístění do specializovaných tříd.

5. Prevence SPU

V každém období našeho života nás čekají různé věci, které se musíme naučit. Jako malé děti se učíme vnímat, mluvit a chodit, v dospělosti náš pak čekají mnohem těžší činnost, jako je například řízení auta, práce na počítači a další.

Proč se zde zmiňuji o schopnosti učit se? Jedná se o to, že co se včas nebo správně nenaučíme, tak musíme dohánět později. A to tzv. reedukační činností, tedy napravováním chyb, které se objevují u každého z nás. Prevence je důležitá i u specifických poruch učení, kde se jim snažíme tzv. předejít.

Samotní odborníci kladou větší důraz na prevenci specifických poruch a tvrdí, že je to vhodnější než následně provádět již zmíněnou reedukační činnost. Preventivně se proto věnujeme i poruchám učení, které jsou, dalo by se říct, pro některé handicapem po celý život. Ovšem při včasné zjištění, správné diagnostice a kvalitní reedukaci může dojít ke zmírnění obtíží při vzdělávání nebo vykonávání různých činností, nebo dokonce k jejich odstranění.

S prevencí souvisí i včasná diagnostika, která se provádí právě v období předškolního věku, tedy kolem 4 – 6 roku života. (viz Diagnostika v předškolním věku)

Preventivní opatření se mohou organizovat buďto individuálně nebo ve skupinách. Pokud jde o individuální přístup, tak se můžeme na jedince více zaměřit a individuálně se mu věnovat. V případě skupinové prevence se doporučuje skupinka o menším počtu dětí. Nejčastější uplatnění zde mají hry, které děti nejvíce baví a jsou zaměřené pro práci s dětmi v mateřské škole. V období předškolního věku nelze přesně určit, zda se jedná nebo nejedná o specifickou poruchu učení. Toto přesné určení můžeme určit až při nástupu do školy. Dochází zde pouze k nalezení tzv. rizikových dětí, se kterými můžeme dále pracovat. Důležité je poskytnout dítěti pomoc takovým způsobem, aby se rozvoj poruchy ani nepředpokládal. Další možností, jak zachytit „rizikové“ děti, je použití tzv. screeningových testů, jejichž autory jsou A. Kucharská a D. Švancarová.

Brigitte Sindelarová vydala knihu s názvem „Předcházíme poruchám učení“. Jedná se o publikaci, která je zaměřená na prevenci specifických poruch učení. Obsahuje diagnostickou část a vzápětí soubory různých cvičení, která jsou zaměřená na děti v mateřských školách i žáky prvních tříd. Soubory cvičení se zaměřují na oslabené oblasti. Součástí je například cvičení rozvíjející zrakové vnímání, cvičení rozvíjející sluchové vnímání, cvičení rozvíjející přesné vidění, cvičení rozvíjející přesné slyšení, cvičení rozvíjející zapamatování viděného, cvičení rozvíjející zapamatování slyšeného, cvičení rozvíjející koordinaci pohybů úst při mluvení a další.

*Předcházet specifickým poruchám učení znamená nejen předcházet výukovým obtížím, ale i jejich negativním následkům, jako je ztráta motivace k učení, později nesystematickým vědomostem s velkými mezerami ve výuce, nepochopení nové látky. Znamená to i předcházet poruchám koncentrace, poruchám chování a neurotickým obtížím dítěte.*⁹

V případě praxe se využívá prevence primární, sekundární a terciární.

⁹ POKORNÁ, V. Teorie, diagnostika a náprava specifických poruch učení. Praha : Portál, 1997, ISBN 80-7178-135-5, str. 212

5. 1 Primární prevence

Pokud jde o primární prevenci, tak v tomto případě se jedná o kroky, které vedou k psychické podpoře jedince a jeho psychického zdraví. Zde ještě nedošlo k propuknutí poruchy. K těmto krokům by mělo docházet již v období předškolního věku a měli bychom se zaměřit na oblasti, ve kterých se objevují obtíže a mají vliv na výkon dítěte. U většiny dětí zpozorujeme pokles ve výkonu častěji, a to v případě kreslení, praktických činností či při fyzických činnostech (například běh, skok a další). Může se jednat, ale nemusí, o obtíže, které se mohou projevit v pozdější době v souvislosti se specifickými poruchami učení. V období předškolního věku se proto nehovoří o poruchách, ale jako o deficitu v určité činnosti.

5. 2 Sekundární prevence

Prevence sekundární pracuje již s některou konkrétní poruchou a snaží se najít různá opatření, aby nedocházelo prohloubení této poruchy a nezpůsobovala jedinci větší obtíže. Jedná se o preventivní i reedukační programy, které napomáhají poruchu zmírnit. Snaží se napomáhat dítěti, aby zvládalo psychické i motorické funkce.

5. 3 Terciární prevence

Poslední je prevence terciární, zde se jedná o prevenci, která je nadřazená sekundární. V tomto případě došlo k většímu rozvoji obtíží některé konkrétní poruchy a následně se začínají projevovat další. Snažíme se nalézt správné postupy a metody, které mají zastavit prohlubování všech poruch, zmírnit je a zabránit zasahování do emocionální a sociální oblasti jedince. Pokud je sociální stránka jedince ohrožena, tak je nutné změnit sociální prostředí. Tato změna sociálního prostředí již sahá do kompetencí středisek výchovné péče.

6. Organizace péče o děti s SPU

6. 1 Integrace dětí s SPU

Tento pojem *integrace* neboli integrování žáka znamená zařazení dítěte do běžné třídy základní školy – *jsou to přístupy a způsoby zapojení žáků se zvláštními vzdělávacími potřebami do hlavních proudů vzdělávání a do běžných škol.*¹⁰

Mezi integrovanými se většinou pohybují žáci se slabou nebo středně silnou poruchou učení. Tyto děti ve většině případů nepotřebují individuální péči. Postačí vstřícný přístup učitele: trpělivost, pochopení, rada a pomoc. Dále se všichni integrovaní žáci 1x týdně účastní ambulantní nápravy - reedukace, která vychází z integrační zprávy, kterou vypracovává PPP, a na jejím základě se dále vypracovává IVP.

Rozhodnutí je na straně pedagogicko-psychologické poradny, na škole a hlavně rodičích, jestli žáka integrují nebo ho zařadí do specializované třídy, kde se nacházejí pouze děti s SPU a s jinými problémy.

6. 1. 1 Individuální vzdělávací plán (dále IVP)

Na základě integrační zprávy od pracovníků PPP ředitel školy rozhodne o integraci žáka v běžné třídě. Pedagog vypracovává na základě integrační zprávy individuální vzdělávací plán, dále IVP - *plán určený žákům se specifickými potřebami. Na jejich tvorbě se mohou spolu s učitelem podílet rodiče, psycholog, speciální pedagog, lékař i sám žák.*¹¹

¹⁰ PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. Pedagogický slovník. Praha : Portál, 1998, ISBN 80-7178-252-1, str. 94

¹¹ PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. Pedagogický slovník. Praha : Portál, 1998, ISBN 80-7178-252-1, str. 89

Individuální vzdělávací plán je tzv. smlouva mezi rodiči, školou, žákem a pracovníkem pedagogicko-psychologické poradny. Jedná se o materiál, který slouží všem, kteří se podílejí na výchově a vzdělávání integrovaného žáka.

V individuálním vzdělávacím plánu jsou sepsány důležité informace vyplývající ze závěrů a doporučení PPP, pedagogické diagnózy učitele, následného popisu reedukace daných potíží, seznam rehabilitačních a učebních pomůcek, určení metod hodnocení klasifikace žáka s SPU a jmenovitě se zde určí, který pedagogický pracovník bude se žákem spolupracovat a zajišťovat mu jeho speciální vzdělávací potřeby.

Individuální vzdělávací plán

- Je vypracováván pedagogickým pracovníkem, v některých případech se na tvorbě podílí i pracovník poradenského zařízení, výchovný poradce nebo školní psycholog.
- Na základě IVP má žák umožněno pracovat podle svých schopností a možností, vlastním individuálním tempem, bez ohledu na učební osnovy.
- Žák může mít jiné hodnocení a individuální přístup, který je zajištěn učitelem.
- Do procesu jsou zapojeni i rodiče žáka, kteří přebírají veškerou zodpovědnost za přípravu z domova a výsledky vyplývající z ní.

Je velice důležitá kontrola dodržování dané smlouvy pravidelnými konzultacemi s rodiči a pracovníkem PPP. Případným neplněním úkolů ze strany rodičů a žáka lze ukončit výše jmenovanou reedukaci.

6. 2 Specializované třídy

Jak již víme, existují pro děti specializované třídy, některé jsou soukromé nebo státní. Je známo, že v dnešní době těchto tříd moc nepřibývá, ale spíše ubývá. Děti jsou čím dál tím častěji integrovány do běžné třídy.

V těchto třídách je mnohem méně dětí než na základních školách. Přesto má učitel hodně práce s tím, že musí každému dítěti vypracovat vlastní individuální vzdělávací plán a tím se řídit.

Pedagogové mohou každému věnovat mnohem více času a pracovat dokonce s každým zvlášť. A děti, které se trápí tím, že mají některou z těchto poruch, se mohou cítit lépe mezi „svými“.

7. Práce s dětmi s SPU ve vyučovacích hodinách

Na nápravě SPU se musí podílet rodina, škola i samo dítě.

Rodina je samozřejmě na prvním místě, největší vliv má rodinné prostředí. Je to velmi důležité, aby rodiče své dítě nijak nezanedbávali, věnovali mu pravidelnou denní péči a dávali mu značně najevo, jak ho mají rádi, co pro ně všechno znamená a jsou mu ochotni v čemkoliv pomoci. Toto je velmi důležité už proto, že dítě musí vědět jakou má u rodičů oporu a podporu.

Dále je důležitá spolupráce se školou, se kterou jsou v kontaktu o jeho prospěchu a chování, a různými odborníky, kteří dokážou v mnoha věcech poradit a pomoci.

Děti mají možnost být zařazeny do specializované třídy či školy pro děti s SPU nebo jsou integrovány v běžných třídách, kde je pro ně vytvořen individuální vzdělávací plán, který se může lišit od výuky v daném ročníku.

Děti s SPU nejčastěji sedí v předních lavicích, učitel se jim tak může více věnovat, pomáhat jim a poradit, když mají třeba nějakou samostatnou práci.

Například při hodinách češtiny – při psaní diktátů mají různá omezení, píšou jen každé druhé věty nebo doplňovací diktáty a mají delší čas na zkontrolování chyb. V nějakých třídách se najdou jedinci, kteří nechtějí být ztotožňováni s SPU, a píšou celý diktát společně s ostatními. Učitel však hodnotí pouze každou druhou větu. Při hodinách se učitel snaží děti zapojovat do hodiny,

vyvolávat je a jejich správné projevy kladně ohodnotit a pochválit. Někteří se hlásí a mají snahu.

Je také znát, kde rodiče spolupracují spolu s pedagogem, s dítětem se učí, dělají úkoly z normálních vyučovacích hodin a různá cvičení z ambulantní reedukace.

Dětem velmi pomáhají speciální pomůcky, které mohou při hodinách používat, jako je trojhranný systém – tužky ve tvaru trojúhelníku, čtecí okénko a dysortografické tabulky. V matematice jim v počtech pomáhají například počítadla, tabulky násobků nebo počítání na prstech ruky.

Jejich hodnocení – klasifikace je mírnější než u ostatních dětí. Učitel má v některých předmětech a v určitých písemkách jiné bodové ohodnocení.

7. 1 Metody hodnocení a tolerance dětí s SPU

Metody tolerance vycházejí z platných právních předpisů. Základním předpisem je metodický pokyn MŠMT ČR č. j. 23 472/ 92 – 21 k zajištění péče o děti se specifickými vývojovými poruchami učení v ZŠ.

Základem je, aby se ke zjišťování vědomostí a dovedností žáka s SPU volily takové způsoby ověřování schopností žáka, které na jeho poruchy nebudou mít negativní vliv.

Na děti s SPU jsou kladeny menší nároky a uplatňují se odlišné metody práce.

První, co by měl pedagog učinit, je vysvětlit všem, kterých se to týká, že tento žák bude jinak vzděláván i hodnocen, měl by také dodat jak a proč to tak bude.

Další věcí je rozpoznat skutečné vědomosti a dovednosti, které nejsou zkreslené poruchou, a v čem je žák úspěšný a vycházet z nich.

Žáka hodnotíme při jednotlivých výkonech a oceníme jeho snahu. Dále by se měl učitel vyhnout porovnávání s ostatními dětmi nebo srovnávání výkonů dětí s SPU.

Dítěti dáváme k dispozici veškeré pomůcky, na které má nárok a které mu pomáhají. Učitel zajistí dítěti nápravu neboli reedukaci jeho obtíží, které se koná mimo vyučování - tzv. ambulantní náprava.

Metodický pokyn uvádí jeden způsob jak klasifikovat, žákovi je zlepšena známka o jeden stupeň až více. Jiná hodnocení se objevují u diktátů, přepisů, opisů, slohových cvičení, psaní, čtení, cizího jazyka, matematiky a ostatních předmětů.

Například

- diktáty: může žák psát každou 2. větu nebo diktát připravit jako doplňovačku, poskytuje se delší čas na kontrolu
- přepis, opis: respektuje se pomalejší pracovní tempo, dítě není nuceno napsat vše
- slohová cvičení: mohou být formou ústního projevu, doplňovaček nebo různých pracovních listů
- psaní: nespěchat na dítě, ocenit snahu, nenutit psát dlouhé texty, dítěti dát k dispozici korekční pomůcky
- čtení: neporovnávat s ostatními dětmi nebo dyslektiky mezi sebou, nevyvolávat dítě k dlouhému a hlasitému čtení, používání vhodných textů
- matematika: zajistit dostatečné množství názorných pomůcek, respektovat pomalé pracovní tempo

Jiné přístupy k dětem s SPU se objevují také v případě konání přijímací zkoušky na SŠ nebo vykonávání státních maturit. Žáci, kteří jsou průběžně sledováni v PPP pro poruchy učení, mohou žádat o tzv. přiznání přizpůsobení podmínek pro konání přijímacích zkoušek nebo maturitní zkoušky. Na základě sepsání žádosti – dotazníku, který je poslán do PPP, dojde k vyšetření, vyhodnocení a vydání doporučení.

Na základě doporučení dochází k úpravě podmínek při konání přijímací zkoušky nebo státní maturity, které spočívají v prodloužení časového intervalu

na vypracování, vyrovnání handicapu poruchy učení nebo vyčlenění mimo ostatní a další. Nutno říct, že se nejedná o úlevy, mírnější hodnocení výsledků nebo menší nároky na výkon jedince.

8. Individuální reedukace ve škole

Individuální reedukace jinak řečeno ambulantní náprava vychází z integrační zprávy a následného IVP. Reedukaci vede pracovník PPP nebo učitel základní školy dle dohody. Koná se většinou 1 – 2 krát týdně po dohodě a dle potřeby. Aby docházelo k eliminaci, nebo odstranění obtíží je důležité zvolit správné metody práce.

Při nápravě se využívá pomůcek, zapsaných ve vzdělávacím plánu – bzučák, dyslektické tabulky, Čítanky pro dyslektiky (nakladatelství Tobiáš), Cvičení pro dyslektiky I. – V. (O. Zelinková), Cvičení na koncentraci pozornosti (PPP) a jiné pracovní listy k rozvíjení zrakového a sluchového vnímání (figura, diferenciacce, paměť), prostorové orientace a rytmu.

Reedukace je dlouhodobý a náročný proces, při kterém je důležitá trpělivost, čas, aktivita a spolupráce všech, především ze strany žáka, rodičů, učitelů a dalších odborníků.

8. 1 Reedukace dyslexie

Dyslexie je specifická porucha učení, při které má dítě problém naučit se běžně číst. Obtížné bývá i porozumění textu a jeho reprodukce.

Jedná se také o děti, které sice zvládají techniku čtení, ale textu nerozumí a nejsou schopny ho správně reprodukovat (převyprávět). Procvičovat porozumění textu lze například připojováním vět k obrázkům nebo slov do textu.

Často se u dětí vyskytuje tzv. dvojí čtení. Tento problém se objevuje především u dětí, které předčasně přešly z etapy, kdy se učily číst po slabikách, do etapy plynulého čtení, a tím si neosvojily správnou techniku čtení. Dvojí čtení se

projevuje tak, že si dítě nejprve přečte text potichu pro sebe a teprve potom ho přečte nahlas. Problém můžeme poznat dvěma způsoby. Prvním způsobem je, že jedince pozorujeme zblízka a při jeho sledování uvidíme pohyb rtů, jak si jedinec pro sebe potichu mluví. Druhým způsobem je sledování poměrně velkých pauz mezi slovy. Při zjištění dvojího čtení je nutné zasáhnout a pokusit se ho odstranit. Při odstraňování se na dítě dohlíží, aby docházelo k plynulému čtení slabik bez předříkávání, a to doma i ve škole. Techniky (metody), které se zde dají použít, je například čtení s čtecím okénkem nebo se využívá tzv. párového čtení učitele nebo rodiče společně s dítětem.

U reedukace dyslexie se začíná rozvíjením percepčně-motorických funkcí, řeči a dalšími dovednostmi souvisejícími se čtením. Poté následuje vlastní práce v oblasti čtení, a ta je prováděna ve dvou oblastech – jedná se o techniku čtení (dekódování) a porozumění. Tyto oblasti spolu velice souvisejí a vzájemně se ovlivňují. Obě jsou důležité, a to proto, abychom uměli dobře číst. Technika čtení neboli dekodování spočívá ve správné umístění písmen a čísel v prostoru, zrakovou identifikaci (rozpoznání) tvaru písmen a čísel, spojení tvarů s odpovídajícím zvukem, tzv. hlásková syntéza – schopnost spojit zvuky ve správném pořadí a utvoření z písmen slovo, umět ho přečíst a znát jeho význam.

Techniky (metody), které se používají při nácvičování čtení.

- Čtení s okénkem
 - Tato technika pro nácvičování čtení je velice rozšířená. Využívá se především u mladších dětí, které mají velké obtíže se čtením.
 - Jedná se o kartičku, která má uvnitř vystřižený otvor, délka je velká cca 4 – 5 cm a šířka podle velikosti písmene. Následně se v otvoru objevuje pouze slovo, které chceme, aby dítě četlo, a zbytek řádků je zakryt.
 - Hlavním cílem této metody je, aby se dítě naučilo číst po řádcích a nepřeskakovat.
 - Snažíme se jím odstraňovat dvojí čtení a dodat čtení plynulost.

- Čtecí okénko lze využít dvěma způsoby – text buďto postupně odkrýváme nebo ho postupně zakrýváme.
- Metoda dublovaného čtení
 - Jedná se o metodu, která se využívá u dětí, které sice už umí číst, ale čtou nepřesně, často chybují nebo si vymýšlejí koncovky.
 - Tato technika je založena na společném hlasitém čtení dítěte a dospělého, kde rychlost čtení je přizpůsobena schopnostem jedince.
- Metoda Fernaldové
 - Tato metoda již pracuje s dětmi, které dobře zvládají strategii čtení, ale čtou pomalu.
 - Technika spočívá v tom, že žák dostane několik řádků textu. V tom textu si podtrhá slova, která jsou pro něj na čtení těžší a ve kterých si není tolik jist. Následně si slova přečte a poté celý text.
 - Po přečtení si je dítě jistější, nemá takové obavy z neúspěchu a čte plynuleji a rychleji.

8. 2 Reedukace dysgrafie

Dysgrafie je specifická porucha učení, při které se dítě učí obtížně psát a má problém s písemným projevem. Tato porucha se velice často vyskytuje souběžně s dyslexií. V tomto případě je pro dítě poměrně složité a nemožné soustředit se najednou, jak na stránku obsahovou tak grafickou.

Mezi příčiny dysgrafie je nejčastěji zařazována porucha jemné a hrubé motoriky. Reedukace proto zahrnuje rozvíjení jemné a hrubé motoriky, jak správně provádět uvolňovací cviky, dále je důležité nacvičit, jak správně držet psací náčiní a nakonec hlavním a konečným záměrem reedukace je čitelné a úhledné písmo a přiměřeně rychlé psaní.

Důležité je veškerá uvolňovací cvičení provádět před každým psaním a někdy i v jeho průběhu.

- Hrubá motorika
 - Rozvíjení hrubé motoriky začíná pohyby celých horních končetin, trupu a hlavy.
 - Snažíme se o procvičení a uvolnění ramenního pletence, v případě, že rameno nebude dostatečně uvolněné, tak svalstvo ruky zůstane ve stálém napětí.
 - Při stálém svalovém napětí dítě drží tužku nebo jiné psací náčiní moc křečovitě, písmo není plynulé, brzy ho ruka začne bolet a přijde únava.
 - Mezi takové cvičení paží patří například mávání, máchání prádla, plavání kraulem, kroužení předloktí, upažení či vzpažení.
- Jemná motorika
 - Jedná se o pohyby dlaní a především prstů. Dlaně uvolňujeme například pohyby vpřed, vzad, vlevo, vpravo, kroužením, tlačáním dlaněmi k sobě nebo zavíráním dlaní v pěst. Na procvičení prstů se využívají činnosti, mezi které patří například modelování, malování, navlékání korálek, mačkání papírů, skládání papíru a další.
 - Rozvíjení jemné motoriky je v případě dysgrafie nedílnou součástí.
- Správné držení náčiní
 - Předpokladem plynulého psaní je správné držení náčiní.
 - Dítě psací náčiní drží ve třech prstech – palec, ukazováček, prostředníček a ruka se malinko dotýká malíčkem papíru.
 - Využívá se tzv. trojhranný program – tužky nebo pastelky jsou ve tvaru trojúhelníku a na jejich strany prsty dobře nasedají.

- Uvolňovací cviky
 - Stejně jako hrubá motorika i uvolňovací cviky by se měly provádět před každým psaním.
 - Uvolňovací cviky se provádí nejprve na ploše svislé, poté na šikmé a až nakonec na vodorovné podložce.
 - Při tomto nácvičku psaní je nejlepší použít psací náčiní, které zanechává snadno stopu, jako je například křída, voskovka, uhel, barvy apod.
 - Záměrem uvolňovacích cviků je, aby dítě dosáhlo správné plynulosti a rytmu pohybů, které potřebuje ke správnému psaní.

8. 3 Reedukace dysortografie

Jedná se o poruchu učení pravopisu. Dítě se dopouští specifických dysortografických chyb a vedle nich si nedokáže osvojit aplikaci gramatických a syntaktických pravidel, není schopné aplikovat gramatická pravidla. Podle odborníků jsou dysortografické chyby dítěte spojené s nedostatečně rozvinutým sluchovým vnímáním, reprodukcí rytmu a chápáním obsahu psaného textu. Mezi další příčiny vzniku dysortografie je zařazeno například špatné soustředění dítěte, oslabení paměti, spěch nebo i nedostatečně rozvinutá řeč.

Nejčastější problémy se vyskytují v rozlišování krátkých a dlouhých samohlásek, rozlišování měkkých a tvrdých slabik, rozlišování sykavek a vynechávání, přidávání, přesmykování písmen či slabik.

- Rozlišování krátkých a dlouhých samohlásek
 - Při nacvičování je důležité, aby si dítě říkalo nahlas, co píše, a rozpoznávalo, kde je krátká a kde dlouhá samohláska.
 - Základem je diakritická znaménka psát ihned po slabice, jelikož si to žák není schopen zpětně dohledat.

- Procvičování je velice důležité a dá se provádět například pomocí bzučáku, podtrháváním dlouhých a krátkých samohlásek nebo tvořením vět, které se následně liší délkou samohlásek.
- Rozlišování tvrdých dy, ty, ny a měkkých slabik di, ti, ni
 - Chyby jsou nejčastěji způsobeny právě špatným sluchovým rozlišováním tvrdých a měkkých slabik.
 - Při procvičování je opět důležité dodržovat hlasité předříkávání a následně kontrolovat daný text.
 - V tomto případě by mezi pomůckami byly například bzučák, tvrdé a měkké kostky, kartičky nebo barevně upravená abeceda.
- Rozlišování sykavek s, c, z, ž, č, š
 - Příčiny, které způsobují nerozeznání sykavek, jsou podmíněny především nesprávnou výslovností a nedostatečně vyvinutým sluchovým vnímáním.
 - Procvičovat můžeme opět s kartičkami, na kterých máme sykavky napsané.
- Vynechávání, přidávání, přesmykování písmen či slabik
 - Mezi příčinami se zde vyskytuje nedostatečná sluchová analýza a syntéza, neschopnost vybavovat si písmena, nesprávná výslovnost a spěch dítěte.
 - Procvičování spočívá v tom, že žák v textu podtrhává správně napsaná slova nebo skládá slova z přeházených písmen (l – p – e – s – i – e – c = slepice).

III. Praktická část

Cílem praktické části mé bakalářské práce je zjistit prostřednictvím kazuistik, rozhovoru, pozorování a rozboru prací typické znaky a projevy žáků s SPU na 1. a 2. stupni ZŠ a možnosti integrace těchto žáků do běžných tříd.

Budu se zabývat žáky, kteří jsou integrováni v běžné třídě ZŠ. Dívka (dále jen Eliška) navštěvuje 3. ročník, chlapec (dále jen Jakub) je žákem 6. ročníku a chlapec (dále jen Denys) je žák 3. ročníku, který má diagnostikované ADHD. Všichni tři jsou žáky základní školy v Libereckém kraji.

Podle poskytnutých informací od výchovného poradce na nejmenované ZŠ pro školní rok 2012/2013 studuje 540 žáků. Ze všech dětí tato škola eviduje 79 žáků se specifickou poruchou učení, což činí 14,6% z celkového počtu. Z těchto 79 žáků je integrováno 31.

Na základě poskytnutých informací a písemných dokumentů od výchovné poradkyně a třídních učitelů zde můžu nastínit problematiku SPU u těchto konkrétních případů. Na základě domluvy mi byly poskytnuty dokumenty - vyšetření v PPP a individuální vzdělávací plány. Třídní učitelé mi umožnili nahlédnout do sešitů žáků, účastnit se ve výuce dané třídy a na reedukaci daných potíží.

Jelikož se jedná o údaje důvěrné, nebudu zde zmiňovat název základní školy, město, ve kterém se nachází, a u dítěte zmíním pouze jeho křestní jméno.

Kazuistika první

1. Informační údaje

- dívka – Eliška, věk 8 let, žákyně 3. ročníku, diagnostikovány SPU – dyslexie, dysortografie, epilepsie, zraková vada, vyšetření proběhlo ve 2. a následně 3. ročníku ZŠ, vydán posudek s platností do prosince 2013

2. Osobní anamnéza

- Eliška se narodila v květnu roku 2004. První dva roky docházela na jinou základní školu v Libereckém kraji. Momentálně je žačkou 3. ročníku nejmenované ZŠ v Libereckém kraji.
- V průběhu ji byla diagnostikována epilepsie a zraková vada, kvůli které musí nosit brýle (3,5 Dp na pravém oku, brýle s sebou) a dále také SPU.

2. ročník

3. Pedagogická diagnóza – důvod vyšetření v PPP

- Při průběhu výuky ve druhém ročníku ZŠ již měla dívka problémy zejména ve výuce českého jazyka. A tak na podnět školy a vyučující paní učitelky byla rodičům doporučena návštěva v pedagogicko-psychologické poradně.

4. Závěr a vyšetření v PPP

- První vyšetření v PPP proběhlo na podnět školy a třídního učitele. Speciálně pedagogické vyšetření si škola provedla sama. Na základě tohoto vyšetření byly zjištěny percepčně – motorické nedostatky v prostorové orientaci, vizuální diferenciaci, oslabení sluchové analýzy a zkřížená lateralita.
- Následovalo samotné vyšetření psychologické, kde psychologka charakterizovala Elišku jako dívku s dobře průměrným intelektovým výkonem, pracovně pomalejší, méně sociálně vyzrálou, emočně křehkou a úzkostnou.
- Diagnostikovány SPU – dyslexie, dysortografie.

3. ročník

3. Pedagogická diagnóza – důvod vyšetření v PPP

- Eliška přecházela do 3. ročníku na jinou školu. Podle sdělení paní učitelky hlavním důvodem vyšetření byla aktivní léčba epilepsie. Jednalo se o kontrolní vyšetření na podnět školy, rodiny, pediatra a neurologa.
- V tomto ročníku charakterizuje třídní učitelka Elišku jako hodnou, snaživou a milou dívku. Jedná se o dívku, která je kamarádská a ráda komunikuje s jinými lidmi.
- Při vyučování Eliška spolupracuje, ovšem je spíše pasivní než aktivní. Má pomalejší pracovní tempo a dětem ve třídě při akčnějších hrách, jako je například „král“, nestačí. Domácí přípravu si plní na výbornou a v termínu.
- Opět hlavní příčinou byly problémy při výuce českého jazyka, kde při opisu má Eliška problémy s dysortografickými chybami (vynechává diakritická znaménka, zaměňuje nebo vynechává písmena, špatně rozlišuje tvrdé a měkké slabiky a další). Písmo má neúhledné a nejisté. Pokud jde o čtení, tak čte poměrně pomalu, po slabikách a při delším čtení se její výkon snižuje. Má problém s pochopením textu při hlasitém čtení, kdy se soustředí na kvalitu svého čtení, ale textu již rozumí méně, než když si čte potichu.

4. Závěr a vyšetření v PPP a speciálně pedagogického centra

- Druhé vyšetření bylo provedeno na podnět školy, do které přecházela, rodiny, pediatra a neurologa, jelikož byla u dítěte zjištěna aktivní léčba epilepsie.
- Při vyšetření je patrné pomalé pracovní tempo, značná unavitelnost a kolísání pozornosti.

- Eliška má aktuálně problémy při čtení. Čte po slovech, zarazí se u obtížnějších slov, čtení je pro ni namáhavé, často si dává pauzy a vynechává nebo si přidává písmena či slabiky. Značné problémy má s přepisem a následnou kontrolou napsaného textu. Dopouští se typických dysortografických chyb především v měkčení, hranicích slov a vět a záměnách tvarově podobných písmen. Písmo je u dívky čitelné, méně plynulé a úhledné.
- Na základě druhého vyšetření byly diagnostikovány SPU, jako je dyslexie a dysortografie u dívky s dobře průměrným rozumovým nadáním. Mezi další obtíže patří – epilepsie, zraková vada, susp. předčasné zaškolení. Dále je dívka charakterizovaná jako křehká a úzkostná osobnost.
- Byl vydán posudek, který rozhoduje o integraci dítěte dle Školského zákona č. 561/2004 Sb. a Vyhlášky MŠMT č. 73/2005 o vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Platnost tohoto posudku je do prosince 2013, poté musí být provedeno další vyšetření.
- Na základě posudku je Eliška integrovaná do běžné třídy ZŠ a je jí vypracován individuální vzdělávací plán.
- Pedagogicko-psychologická poradna dává i jiná doporučení. V tomto případě se jedná o – nižší počet žáků ve třídě, režimová opatření jako jsou epileptika, zvýšený dohled, nepřetěžování dívky a individuální pedagogickou péči mimo vyučování.

5. Organizace péče

- Eliška bude vzdělávána podle individuálního vzdělávacího plánu v běžné třídě ZŠ.
- Další péče je reedukace – ambulantní náprava, která zde probíhá v rozsahu jedné navýšené hodiny týdně (1 x 45 minut) a je prováděna třídní paní učitelkou.

- Paní učitelka úzce spolupracuje jak s rodiči, tak odborným pracovníkem z pedagogicko-psychologické poradny.

6. Používané pedagogické pomůcky

- Dyslektické tabulky
- Čítanky pro dyslektiky (nakladatelství Tobiáš)
- Cvičení pro dyslektiky I. – V. (O. Zelinková)
- Cvičení na koncentraci pozornosti (PPP)
- Pracovní listy – Z. Michalová – Pozornost
- Bzučák
- Kostky na rozlišení měkkých a tvrdých slabik

7. V čem spočívá reedukace

- Procvičování zrakového a sluchového vnímání (figura, diferenciacie a paměť)
- Cvičení rytmu (krátké a dlouhé samohlásky)
- Cvičení prostorové orientace
- Nácvik plynulosti čtení s porozuměním
- Upevnění analýzy a syntézy slov
- Osvojování gramatických pravidel pomocí pravopisných tabulek (nácvik algoritmů)
- Dále při ambulantní nápravě je s Eliškou pravidelně hovořeno o jejích prožitcích a problémech

Kazuistika druhá

1. Informační údaje

- chlapec – Jakub, věk 12 let, žák 6. ročníku, diagnostikovány SPU – dyslexie, dysortografie, písmo s dysgrafickými prvky vztahující se na časovou zátěž, vyšetření proběhlo v 5. ročníku ZŠ, vydán posudek s platností do června 2014

2. Osobní anamnéza

- Jakub se narodil v dubnu roku 2000. Momentálně se jedná o žáka 6. ročníku nejmenované ZŠ v Libereckém kraji.
- Na posledním vysvědčení měl z českého jazyka 3 a ostatní známky byly chvalitebné nebo výborné. Jakubovým nejoblíbenějším předmětem je tělesná výchova a matematika. Méně oblíbeným jsou jazykové předměty, ve kterých má největší obtíže.
- Chlapec nerad čte a ve volném čase nejradši sportuje nebo pracuje na PC.

3. Pedagogická diagnóza – důvod vyšetření v PPP

- Podle vyučujícího je Jakub milý a rád komunikuje s ostatními. Se začleněním do kolektivu nemá sebemenší potíže. Jeho ústní projev je plynulý a slovní zásoba přiměřená věku.
- Při hodinách spolupracuje, je aktivní a domácí příprava je podle učitele lepší, dříve hodně zapomínal.
- Největší obtíže má v jazykových předmětech. Jakub čte v průměrném tempu a s porozuměním, avšak neplynule a s chybami. Mezi jeho nejčastější chyby patří záměny tvarově podobných písmen a zapomíná psát diakritická znaménka. Pokud jde o přepis a opis, tak ten zvládá, ale v pomalejším tempu a s dysortografickými chybami. Částečně se u něho

vyskytují i obtíže se psaním. Písmo je drobné a čitelné v přepisu, v tvůrčí práci má časté škrtnání a přepisy.

4. Závěr a vyšetření v PPP

- Při vyšetření je Jakub nejprve nejistý a úzkostnějšího ladění, avšak později se adaptuje a je schopen spolupracovat.
- U chlapce je patrné pomalé pracovní tempo, oslabená grafomotorika, mírně oslabená koncentrace pozornosti a mírné obtíže, které jsou spojené se zrakovou diferenciací.
- Problémy se v případě Jakuba vyskytují při čtení, které je v podprůměrném tempu, neplynulé (časté zárazy u složitějších slov), vynechává slova, domýšlí koncovky slov a dělá chyby v diakritice. Textu rozumí a bez problému ho převypráví. Při opisu dělá nejčastěji chyby v diakritice.
- Chlapec píše pravou rukou. Písmo je drobné, v přepisu a diktátě vcelku dobře čitelné, ale kvalita se zhoršuje tvůrčím psaním – často škrtná, přepisuje a písmo je méně upravené.
- Na základě vyšetření v PPP byly Jakobovi diagnostikovány SPU a to dyslexie a dysortografie, písmo s dysgrafickými prvky vztahující se na časovou zátěž.
- Na základě rozhodnutí PPP byl vydán posudek, který rozhoduje o integraci dítěte dle Školského zákona č. 561/2004 Sb. a Vyhlášky MŠMT č. 73/2005 o vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Platnost tohoto posudku je do června 2014, poté musí být provedeno další vyšetření. Chlapec je tudíž integrován do běžné třídy ZŠ a má vypracován vlastní individuální plán.
- Pedagogicko-psychologická poradna dává i jiná doporučení. V tomto případě se jedná o – nižší počet žáků ve třídě, vybavení kompenzačními

pomůckami, speciálními učebnicemi nebo texty a individuální pedagogickou péčí mimo vyučování.

5. Organizace péče

- Jakub bude na základě posudku z PPP vzděláván podle individuálního vzdělávacího plánu v běžné třídě ZŠ.
- Další péče je reedukace – ambulantní náprava zde probíhá v rozsahu jedné navýšené hodiny týdně, ovšem není zde prováděna třídním učitelem, ale vyučujícím českého jazyka.
- Třídní učitel nadále spolupracuje s odborným pracovníkem PPP.
- Jsou mu umožněny jiné pedagogické postupy, úkoly a pomůcky podle metodického pokynu MŠMT ČR č. j. 23 472/ 92 – 21 k zajištění péče o děti se specifickými vývojovými poruchami učení v ZŠ.

6. Používané metodické pomůcky

- Dyslektické tabulky
- Čítanky pro dyslektiky (nakladatelství Tobíáš)
- Cvičení pro dyslektiky I. – V. (O. Zelinková)
- Cvičení na koncentraci pozornosti (PPP)
- Pracovní listy – Z. Michalová – Pozornost

7. V čem spočívá reedukace

- Procvičování zrakového a sluchového vnímání (figura, diferenciacie a paměť)
- Cvičení rytmu (krátké a dlouhé samohlásky)
- Cvičení prostorového vnímání

- Plynulé čtení s porozuměním
- Upevnění analýzy a syntézy slov
- Osvojování gramatických pravidel pomocí pravopisných tabulek (návčik algoritmů)
- Cvičení na koncentraci pozornosti

Kazuistika třetí

1. Informační údaje

- chlapec – Denys, věk 8 let, žák 3. ročníku, diagnostikovány SPU – dyslexie, dysortografie, celkově sups. ADHD, vyšetření proběhlo ve 3. ročníku ve speciálním pedagogickém centru (dále SPC), vydán posudek s platností do února 2014

2. Osobní anamnéza

- Denys se narodil v červnu roku 2004.
- Jedná se o žáka, který navštěvuje 3. ročník běžné třídy ZŠ.

3. Pedagogická diagnóza – důvod vyšetření v SPC

- Vyšetření je zde realizováno na základě podnětu rodiny a školy.
- Důvody vyšetření jsou obtíže v jazykové oblasti. Má problémy především v českém jazyce a v chování.
- Denys nemá obtíže v navazování sociálních kontaktů a v hodinách ochotně spolupracuje. Pokud ho paní učitelka nebo někdo jiný povzbudí nebo pochválí, tak reaguje pozitivně. Musíme zde zvážit negativní slovní hodnocení, jelikož chlapec špatně snáší neúspěch.

- Výrazná je u něho oslabená pozornost, často se musejí střídat činnosti, a nízká úroveň koncentrace. V průběhu práce u něho narůstá motorický neklid, nikoliv ovšem neúnosný, a klesá úroveň výkonnosti, celkově na výkon působí rychle nastupující únava.

4. Závěr a vyšetření v SPC

- Chlapec má výborné intelektové předpoklady. Jeho oslabení se projevuje v oblasti koncentrace i distribuce pozornosti, nedokáže se moc dlouho soustředit, rychle se unaví, je emočně nestabilní, s psychomotorickým neklidem a nízkou frustrační tolerancí. Celkově je proto diagnostikován jako ADHD.
- Dále jsou mu kvůli obtížím v jazykové oblasti diagnostikovány SPU – dyslexie a dysortografie.
- Na základě vyšetření v SPC byl vydán posudek, který rozhoduje o integraci žáka do běžné třídy ZŠ dle Školského zákona č. 561/2004 Sb. a Vyhlášky MŠMT č. 73/2005 o vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Platnost vyšetření je 1 rok a ke kontrolnímu vyšetření je potřeba se objednat dva měsíce před uplynutím jeho platnosti. Chlapec je tudíž integrován do běžné třídy ZŠ a má vypracován vlastní individuální plán.
- SPC dává i jiná doporučení, v tomto případě se jedná o vypracování vlastního individuálního plánu, individuální péče, zohledňování SPU a zvýšená tolerance k projevům chování související s ADHD – zohlednění obtíží plynoucích z poruchy pozornosti, umožnit odreagování relaxací, změnou činnosti nebo místa, fázování činností, předkládání krátkodobých cílů a ocenit chlapce v oblastech, kde je úspěšný.

5. Organizace péče

- Denys bude na základě odborného posudku ze SPC vzděláván podle individuálního vzdělávacího plánu, a to v běžné třídě ZŠ.
- Mezi další péči patří reedukace, ve které se učitel zaměří na rozvoj oslabených funkcí. Tento nácvik by neměl chlapce moc zatěžovat (max. 15 minut), ale měl by být efektivní a cílený. Jedná se o individuální přístup k žákovi mimo výuku 1 – 2x týdně.
- Chlapec splňuje kritéria žáka se speciálními vzdělávacími potřebami dle školského zákona 472/2011 Sb. a vyhlášky 147/2011 Sb. má nárok na hodnocení dle 16 školského zákona č. 472/2011 Sb.
- Třídní učitel (výchovní poradce atd.) může spolupracovat a konzultovat individuální vzdělávací program s pracovníkem SPC.

6. Používané metodické pomůcky

- Pracovní listy – Z. Michalová – Pozornost
- Pokorná – Rozvoj vnímání a poznávání I, II
- PPP Praha 4 – Veselé čtení
- PPP Praha 4 – Rozvoj inteligence
- PPP Praha 4 – Specifické poruchy učení
- Vhodné pomůcky – počítačové programy, přehledy, tabulky, taháky, pracovní listy, čtecí okénko

7. V čem spočívá reedukace

- Rozvoj oslabených funkcí
- Rozvoj zrakového a sluchového vnímání – rozeznávání podobných tvarů, sluchová analýza a syntéza

- Rytmičká percepce - uvědomování si délky tónu, následně přenášet zkušenost do písemného projevu a zápisu diakritiky
- Cvičení ke koncentraci pozornosti
- Rozvoj jazykového citu – hledání slovního základu, tvoření přídavných jmen a jmen podstatných

IV. Závěr

Cílem mé práce bylo pochopit a získat co nejvíce informací o specifických poruchách učení, dále o činnosti pedagogicko-psychologické poradny (PPP), následné integraci žáka v běžné ZŠ, vytváření individuálního vzdělávacího plánu a způsobu práce s těmito dětmi. Chtěla jsem se seznámit s jejich školními podmínkami, s tím, jestli mají jiné hodnocení než ostatní žáci, jaké speciální metody a pomůcky se využívají při práci s těmito dětmi a jak probíhá reedukace neboli ambulantní náprava.

Přínosem pro mě bylo příjemné zjištění, jakým způsobem učitelé pracují s dětmi s SPU a jak PPP provádí diagnostiku a vyšetření.

Při návštěvě nejmenované základní školy v Libereckém kraji jsem se dostala k dokumentům, které obsahovaly seznam integrovaných žáků, jejich vyšetření v PPP a jejich IVP. Dále jsem navštívila třídy, kde se vyskytovali žáci s SPU a mohla jsem na vlastní oči spatřit, jak někteří učitelé tyto děti učí, spolupracují s nimi po vyučování, pomáhají jim a často je chválí. Milé zjištění bylo, že si děti nedělají naschvály, vzájemně si pomáhají a spolupracují. Vyučující se snaží tyto děti zařadit do veškerých činností společně se třídou. Běžně jsou zapojovány i do náročnějších činností v rámci efektivity IVP. Je jim průběžně umožněna změna činností a poloh, pokud je to nutné, může být zařazena i krátká relaxace nebo odpočinek.

Prováděla jsem rozhovory s pedagogy a dozvěděla jsem se, že pro práci s těmito dětmi je hlavně důležitá spolupráce rodiny. Rodina by měla doma se žákem pravidelně – víceméně denně pracovat a dávat mu najevo, že je jeho velkou oporou.

Jak uvedla většina učitelů, provádět s dětmi individuální reedukaci – ambulantní nápravu je velmi důležité, a jelikož při normálních vyučovacích hodinách učitel nemá tolik času, a nic by se nemělo při práci s dětmi zanedbat. Je jim vyčleněna zvláštní hodina mimo vyučování. Reedukace bývá pravidelně jednou týdně.

Získala jsem přehled o tom, jakým způsobem se může žák s IVP posunout kupředu, pokud se reedukaci věnuje. Naopak při mých účastech při vyučování bylo znát, že děti, které zanedbávají tento přístup, mají sníženou efektivnost IVP, ztěžují tím práci učiteli a zároveň znehodnocují proces integrace.

Práce pedagoga proto není nijak zvlášť lehká, už jen spolupráce s těmito dětmi je docela náročná, učitel, jak už jsem se zmiňovala, musí být hlavně trpělivý... A ještě těžší může být práce s rodiči dítěte, a to hlavně v případě, pokud si rodič nechce přiznat, že jeho dítě má problém.

Celkově jsem se dozvěděla mnoho nových a zajímavých poznatků.

Doufám, že moje bakalářská práce by mohla být stručnou „příručkou“ pro někoho, kdo by chtěl znát něco o specifických poruchách učení a vědět jak na ně.

V. Zdroje

Literatura

- BARTOŇOVÁ, M. Kapitoly ze specifických poruch učení. I, Vymezení současné problematiky. Vyd. 1., Brno : Masarykova univerzita, 2007, 128 s. ISBN 80-210-3613-3
- BARTOŇOVÁ, M. Kapitoly ze specifických poruch učení. II, Reedukace specifických poruch učení. Vyd. 1., Brno : Masarykova univerzita, 2007, 152 s. ISBN 80-210-3822-6
- KUCHARSKÁ, A. Specifické poruchy učení a chování. Vyd.2., Praha : Portál, 2000, 166 s. ISBN 80-7178-389-7
- KOCUROVÁ, M. Integrace žáků se specifickou poruchou učení. Vyd. 1., Praha : Pedagogická fakulta UK, 2001, 229 s. ISBN 80-7290-060-9
- MACHOVÁ, J. Biologie člověka pro učitele. Vyd. 1., Praha : Karolinum, 2008, 269 s. ISBN 978-80-7184-867-7
- MATĚJČEK, Z. Dyslexie : Specifické poruchy čtení. Vyd. 3., Jinočany : H & H, 1995, 269 s. ISBN 80-85787-27-X
- MERTIN, V. Individuální vzdělávací program. Vyd. 1., Praha : Portál, 1995, 107 s. ISBN 80-7178-033-4
- POKORNÁ, V. Teorie, diagnostika a náprava specifických poruch učení. Vyd. 1., Praha : Portál, 1997, 310 s. ISBN 80-7178-135-5
- POKORNÁ, V. Vývojové poruchy učení v dětství a v dospělosti. Vyd. 1., Praha : Portál, 2010, 238 s. ISBN 978-80-7367-773-2
- POKORNÁ, V. Cvičení pro děti se specifickými poruchami učení - rozvoj vnímání a poznávání. Vyd. 4., Praha : Portál, 2007, 153 s. ISBN 978-80-7367-350-5
- PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. Pedagogický slovník. Vyd. 2., Praha : Portál, 1998, 328 s. ISBN 80-7178-252-1

- SINDELAROVÁ, B. Předcházíme poruchám učení. Vyd. 1., Praha : Portál, 1996, 63 s. ISBN 80-85282-70-4
- TŘESOHLAVÁ, Z. Lehká mozková dysfunkce v dětském věku. Vyd. 2., Praha : Avicenum, 1986, 228 s.
- VOLF, V.; VOLFOVÁ, H. Pediatrie I. Vyd. 1., Praha : Informatorium, 1996, 210 s. ISBN 80-85427-87-7
- ZELINKOVÁ, O. Poruchy učení – dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie, ADHD. Vyd. 10., Praha : Portál, 2003, 263 s. ISBN 80-7178-800-7
- ZELINKOVÁ, O. Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program : [nástroje pro prevenci, nápravu a integraci]. Vyd. 3., Praha : Portál, 2011, 207 s. ISBN 978-80-262-0044-4
- ŽÁČKOVÁ, H.; JUCOVIČOVÁ, D. Metody hodnocení a tolerance dětí s SPU. Vyd. 6., Praha : D & H, 2001, 32 s. ISBN 80-903579-4-6

Elektronické zdroje

- MICHALOVÁ, Z. 2007. Prevence specifických poruch učení [online]. In RVP - Metodický portál. Dostupné z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/S/1119/prevence-specificky-poruch-uceni.html/>>.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. 2004. Směrnice MŠMT k integraci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do škol a školských zařízení [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/socialni-programy/smernice-msmt-k-integraci-deti-a-zaku-se-specialnimi-vzdelavacimi-potrebami-do-skol-a-skolskych-zarizeni/>>.
- PÍŠA, V.; PÁRALOVÁ, M. 2011. Instrukce pro žáky, kteří v souvislosti se státní maturitou budou žádat o „přiznání uzpůsobení podmínek pro

konání maturitní zkoušky“ (PUP MZ) z důvodů již dříve prokázané poruchy učení [online]. In Pedagogicko-psychologická poradna Liberec, p. o.. Dostupné z WWW: <
<http://www.pppliberec.cz/Zpravy/StatMatu.htm/>>.

VI. Seznam příloh

Příloha č. 1 – Vzor žádosti o vyšetření v PPP pro 2. stupeň ZŠ

Příloha č. 2 – Seznam a kontakty některých PPP